

ІНВЕСТИЦІЇ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Розглянуто зарубіжний та вітчизняний досвід формування та ефективного використання інтелектуального капіталу. Визначено структурні елементи і на цій основі запропоновано заходи щодо його ефективного функціонування як основного чинника подальшого інноваційного розвитку.

There have been considered foreign and domestic experience of forming and using effectively the intellectual capital. Determined the structural elements and on this ground it has been suggested actions on its effective functioning as a main factor of further innovational development.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інвестиції, інновації, знання, конкурентоспроможність.

Вступ

Перехід до постіндустріального етапу в соціально-економічному розвитку суспільства характеризується тим, що в розвинених країнах пріоритетними напрямками інвестиційної діяльності стають інтелектуальні активи, які в силу суспільної необхідності з метою створення суспільних благ виступають у формі капіталу. Витісняючи на другорядні позиції інші ресурси підприємств, інтелектуальний капітал стає вирішальним фактором розвитку в умовах переходу сучасного суспільства до інформаційної економіки, де значно зростає якість життя населення, а всі сектори економіки перетворюються в наукоємні. Прогрес у технологіях переробки інформації, системах телекомунікацій, фінансових технологіях буде стимулювати подальшу глобалізацію економіки, формувати єдиний світовий ринок товарів, послуг, капіталу і праці.

Отже, передові фірми у всіх сферах бізнесу основну ставку на перемогу в конкурентній боротьбі роблять саме на інтелектуальний капітал, вважаючи його запорукою своїх успіхів у створенні високоприбуткової інноваційної продукції на світових товарних ринках. Аналіз досліджень і публікацій останніх років свідчить про те, що питанням інтелектуального капіталу приділяється значна увага як вітчизняних так і зарубіжних вчених, таких як Г. Беккер, Е. Брукінг, С. Вінер, П. Дракер, Я. Мінцер, П. Ромер, Т. Стюарт, Л. Туроу, М. Кастельс, Фішер, В. Гець, О. Амосов, О. Грішнова, А. Гриценко, Б. Данілішін, Є. Лібанова, Л. Федулова, Г. Швиданенко, В. Новіков, А. Чухна та ін.

Об'єднуючи все різноманіття уявлень, можна побачити, що первинним джерелом є розумова людська діяльність тобто інтелектуальний ресурс.

У свою чергу Б.Санто відзначає закономірність у розгляді «інновації як інтелектуальної діяльності» [1]. З цього випливає, що, використовуючи термін «інновації» в загальноприйнятому сенсі, економісти мають на увазі інтелектуальний капітал, під яким розуміють «накопичені корисні знання», що використовуються для виробництва більш цінного майна. «Розум стає майном» (Т. Стюарт) [2].

Попереджали дослідження інтелектуального капіталу публікації, присвячені людському капіталу, які вплинули на подальшу розробку цієї проблематики. Але більшість наукових робіт присвячено тому що «інтелектуальний капітал», за змістом значно ширше поняття, ніж «людський капітал» і містить в собі окремі характеристики останнього. Але такий підхід не зменшує значення «людського капіталу», який створює і формує «інтелектуальний капітал» [3].

Відділення невирішених раніше частин загальної проблеми

На теоретичному рівні, поки не обрано узгоджених підходів до змісту інтелектуального капіталу та інновацій. Економісти-теоретики і практики бізнесу по-різному трактують ці терміни, що ускладнює налагодити взаємне розуміння між економічною наукою та господарською практикою.

Разом з тим, залишається поза увагою проблема інвестицій в інтелектуальний капітал, як одна з найбільш ефективних форм капітальних вкладень в інноваційні активи. В результаті можна свідчити, що ця сфера як в країні в цілому, так і в регіонах не представляє єдину систему.

Постановка завдання

Метою статті є соціально-економічне обґрунтування теоретичного походу до вивчення ролі інвестицій в інтелектуальний капітал як чинника сталого інноваційного розвитку підприємств України.

Викладу основного матеріалу дослідження

В сучасному світі знання є інформацією, яка має практичну цінність і використовується для отримання конкретних результатів, які проявляються в людині на благо економіки та суспільства. На думку П. Дракера [4], знання стали головним, а не просто одним з видів ресурсів, вони створюють нові рушійні сили соціального та економічного розвитку.

Інновації втілені в підприємця, головна функція якого полягає в зміні виробничого процесу за рахунок використання різних здібностей і винаходів для випуску нових або старих (за новими технологіями) товарів.

За типом інновації діляться на наступні групи: речові і соціальні. Існують і інші підходи до їх класифікації, але ці є визначальними.

До речових нововведень відносять не тільки продукти але й сировину, матеріали, техніку, технології тощо.

Найбільший інтерес представляють соціальні інновації, так як на сьогоднішній день процеси перетворення очевидні саме в соціальних інноваціях, до яких відносяться управлінські, організаційні, економічні та педагогічні (в системі освіти). Більший дохід приносять ті інновації, в основі яких лежать нові знання, частка яких достатня висока. Іншими словами інтелектуальний капітал має не менший а більший ефект в інноваційній практиці промислових підприємств. Але, з іншого боку, реалізація таких нововведень характеризується високим ступенем ризику і непередбачуваності. Оскільки нововведення, засновані на знаннях, відрізняються від інших, в першу чергу, відсотком невдач, передбачуваністю, рівнем вимог до людей в організації, тривалістю часу протікання так як раніше ніж ідея буде використана для винаходу, може пройти тривалий час, а винахід може бути використано не одразу, а при появі попиту на нього тощо.

З іншого боку незважаючи на ризиковий характер, інтелектуальні інвестиції можуть дати найбільший дохід і соціальний ефект, коли в разі їх реалізації створюються нові технології, продукти, виникають ноу-хау та ін.

Інноваційна активність тісно пов'язана з інвестиційним процесом, інтенсивність якого відображає зусилля, що спрямовані на сприйняття і використання нововведень. Отже, про інноваційну активності свідчить також показник інвестицій в нові машини і обладнання. Але відокремити ці відомості від даних, що характеризують інвестиції в машини та обладнання, які йдуть на заміщення точно таких же елементів основного капіталу, не представляється можливим.

В галузі сучасного глобального середовища з'явилися нові тенденції, які почали істотно впливати на розвиток національних інвестиційних процесів. Серед таких тенденцій найбільш важливою є концентрація інвестиційних потоків на основних напрямках світового технологічного розвитку та зростання інноваційного характеру капіталу, який обумовлює трансформацію структури інвестицій шляхом зростання частини вкладень в інтелектуальні цінності. Таким чином з особливою гостротою та активністю стає питання про нову структуру інвестиційного процесу, яка включає не дві - фінансову і виробничу, а ще й третю інноваційну сферу, де в останній об'єктом інвестування виступає інтелектуальний капітал (рис. 1).

Рис. 1. Структура інтелектуального капіталу

Структура інтелектуального капіталу свідчить про безперервність відтворення інновацій, що дозволяє сучасним підприємствам закріплювати свої позиції, підвищувати конкурентоспроможність саме за рахунок активного використання інтелектуального капіталу, який, у свою чергу, стає джерелом нарощування соціального капіталу. Таким чином капіталізація творчих здібностей, до відтворення інновацій, а потім і до зростання соціальної цінності самої інноваційної фірми, розвивається і збагачується завдяки категорії «інтелектуальний капітал».

Інтелектуальний капітал як об'єкт інвестування має ряд особливостей, що відрізняє його від інших об'єктів.

Інвестиції дають можливість збагатити досвід, знання економічного, технічного характеру потребуваність яких, в свою чергу, забезпечує значні переваги на всіх рівнях - країни, регіону, підприємства.

Для України яка не належить до провідних інноваційних країн, поліпшення технологій є особливо важливим чинником підвищення продуктивності та конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Як відомо, відкриття та господарське застосування нового знання сприяють формуванню інтелектуального капіталу країни. Таким чином ефективність використання наявних в Україні факторів виробництва залежить від якості державної політики стимулювання НДДКР.

В Україні тривалий час обговорюються питання, пов'язані з модернізацією вітчизняної науки і розвитком законодавчої бази з прав на інтелектуальну власність. У 2010-2011 рр. за складовою "захист прав інтелектуальної власності" індексу глобальної конкурентоспроможності Україна посіла 118-е місце серед 141-ї країни світу [5]. Тим самим іноземні інвестори, які мають досвід роботи в Україні, викладають

стурбованість таким станом прав інтелектуальної власності. Ця стурбованість утримує їх від використання більш сучасного обладнання і процесів, а також від партнерства з місцевими інвесторами.

Як свідчить накопичений світовий досвід, інтелектуальний капітал відноситься до нових, більш складних форм капіталу, що володіє великим потенціалом соціально-економічної активності, виступаючим вектором розвитку будь-якої економіки. Йому притаманна більш висока ступінь розвитку в порівнянні з вже відомими функціональними формами капіталу, що проявляється в стійкому рівні інноваційного розвитку тих країн, де активно формується і використовується інтелектуальний капітал, де нові знання та високі технології є основою конкурентоспроможності товарів, послуг, фірм, всієї економічної системи в цілому.

Досвід Японії що займає верхні межі рейтингу свідчить про колосальні успіхи в сфері високих технологій на базі державної підтримки та фінансування освіти. В основі успіху яких лежать зростаючі інвестиції в інтелектуальний капітал. При введенні нових виробничих потужностей необхідним є перенавчання персоналу, нова техніка дає більш якісну продукцію, змінюючи структуру споживання, підвищується продуктивність праці.

Люди по-іншому ставляться до свого робочого місця, маючи на увазі конкуренцію на ринку праці, зростає зацікавленість в саморозвитку, підвищенні кваліфікації, тобто збільшується інтелектуальний капітал. Поняття «інтелектуальний капітал», використовується менеджерами при управлінні персоналом і нематеріальними активами, при створенні сприятливого образу фірми з метою залучення інвестицій і при оцінці бізнесу, заснованого на знаннях, з метою його купівлі або продажу. Інтелектуальний капітал підвищує ринкову вартість підприємства і в істотному ступені залежить від кількості наявних у фірми патентів, обсягу вкладень в НДДКР, ставлення до персоналу, ефективності структури управління, та інших аналогічних чинників [6].

Світовий досвід підтверджує ефективність інноваційної моделі розвитку на основі використання результатів інтелектуальної діяльності. Основне суспільне багатство розвинутих країн – це нова інтелектуальна еліта: науковці, підприємці, менеджери, фінансисти, висококваліфіковані інженери та інші фахівці, зайняті у сфері високих технологій, розповсюдження інформації та нових знань. Саме вони формують середній клас, який є основою соціальної стабільності і рушієм прогресу.

Висновки й перспективи подальших розробок

В результаті проведеного дослідження можна свідчити про те, що найважливішою причиною низького рівня використання інновацій в інвестиційному процесі є відсутність їх зв'язку з приватним сектором і відсутність належних державних стимулів у системі суспільного відтворення. Поганий інвестиційний клімат і слабкий захист прав інтелектуальної власності роблять не вигідними інвестиції в ризиковані науково-дослідні роботи.

В той же час грамотне використання знань може послужити суттєвою конкурентною перевагою для української економіки в глобальному економічному розвитку, оскільки якісна інституційна база була закладена в попередньому періоді. Сьогодні від держави потрібна підтримка на макроекономічному рівні і відповідна підтримка для ефективного використання попередніх напрацювань.

Для підвищення ролі інтелектуального капіталу в Україні необхідно перш за все:

- підвищити конкурентоспроможність Української економіки, за рахунок розвитку підприємницьких структур, що генерують нові знання і активно розвивають творчі здібності людини;
- визначити, в яких організаціях і галузях виробництва найбільше вигідно інвестувати нарощування інтелектуального капіталу;
- переорієнтувати стратегії інвестиційного менеджменту на розробку та впровадження у виробничий процес нових інформаційно - комунікативних технологій, формування та розвиток інтелектуального капіталу;
- знизити інвестиційні та виробничі ризики за рахунок захисту прав інтелектуальної власності;
- сформувати національну інноваційну систему за допомогою потужного науково-технологічного комплексу;

Таким чином, грамотне використання запропонованих заходів дозволить зміцнити конкурентні переваги та посилити позиції України в умовах інноваційної економіки.

Література

1. Санто Б. Сила інноваційного саморозвиття / Б. Санто // Інновації. – 2004. – № 2. – С. 6.
2. Stewart T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. New York: Currency Doubleday, 1997, p. 67
3. Пархоменко О.В. Роль інтелектуального капіталу в інноваційній діяльності / О.В. Пархоменко // I міжнародна науково-практична конференція «Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки» Хмельницький, 2009. – С. 127–130.
4. Дракер П. Посткапіталістическе общество / П. Дракер // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология ; под редакцией В.Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. С. 89–126.
5. Центр гуманітарних технологій // Індекс глобальної конкурентоспроможності — інформація об

исследования. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>

6. Гнилитская Е.В. Инновации и интеллектуальный капитал в современной экономике: теоретические подходы // Креативная экономика. – 2008. – № 7. – С. 81–89.

Надійшла 18.09.2012; рецензент: д. е. н. Соколи І. І.

УДК 334.735 : 336.531.2 (477)

О. В. ЯРЕМЕНКО

Вищий навчальний заклад Укоопспілки Полтавський університет економіки і торгівлі

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДО ПІДПРИЄМСТВ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ ЗА РАХУНОК СПІВПРАЦІ З АВСТРІЙСЬКИМ КООПЕРАТИВНИМ СОЮЗОМ

У статті обґрунтовано напрями оптимізації фінансово-економічної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств споживчої кооперації на основі іноземного інвестування. Внесено пропозиції щодо поглиблення міжнародної інтеграції за рахунок співпраці з Кооперативним Союзом Австрії ім. Шульце-Делітцша (Konsum), з забезпеченням інвестиційними ресурсами, що позитивно сприятиме на інвестиційний клімат кооперативного сектору.

A justification for directions optimizing the financial and economic activities and increase the competitiveness of the consumer cooperation enterprises on the basis of foreign investment. Made proposals on deepening international integration through collaboration with the Cooperative Union of Austria named. Schulze-Delittssha (Konsum), providing investment resources that contribute positively to the investment climate of the cooperative sector.

Ключові слова: Австрійське банківське об'єднання – Raiffeisenbank, іноземні інвестиції, Кооперативний союз Австрії, кредит.

Вступ

На сучасному етапі розвитку споживча кооперація є провідним кооперативним сектором економіки України і перебуває, як все народне господарство, у стані глибоких фінансово-економічних перетворень. Причин повільного розвитку є багато, але останнім часом вирішальний внесок у загострення економічних проблем кооперації зробила світова економічна криза, яка носить глобальний та системний характер. При різноманітті складних економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами, державними на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою підприємств споживчої кооперації є ефективне інвестування капіталу з метою його збільшення.

На сьогоднішній день іноземні інвестиції є провідником сучасних технологій виробництва та управління, своєрідною «перепусткою» на світові ринки товарів та капіталів, дозволяючи при цьому компенсувати дефіцит національних грошових потоків. Саме залучення іноземного капіталу та використання зарубіжного досвіду для потреб підприємств споживчої кооперації стає індикатором міжнародної привабливості кооперації, показником якості інвестиційного середовища для інвесторів та конкурентоспроможності на міжнародному ринку капіталів.

Постановка завдання

Аналіз останніх досліджень. Проблема залучення інвестицій в економіку України, включаючи кооперативний сектор і поліпшення її інвестиційного клімату, перебуває в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних учених-дослідників, про що свідчать наукові праці, видані останніми роком: С.В. Бабенко, І.І. Вінченко, В.М. Гесць, В.В. Зіновчук, О.К. Малютін, С.Р. Семів, Г.П. Скляр, Н.Ю. Федиршин, Я. Шестаков та багато інших [2; 3; 5; 7]. В даних працях проаналізовано механізм державного регулювання інвестування в Україні, проблеми підвищення інвестиційної активності, а також досліджено особливості іноземного інвестування та аспекти поліпшення інвестиційного клімату кооперативного сектору на засадах міжнародного співробітництва. Водночас проблеми пріоритетної спрямованості політики для позитивного інвестиційного забезпечення з боку зарубіжної кооперації надзвичайно різноманітні й багатопланові, тому вимагають додаткового дослідження і пошуку шляхів розв'язання для загальної системи споживчої кооперації України.

Метою статті є обґрунтування стратегічних напрямів оптимізації фінансово-економічної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств споживчої кооперації України на основі іноземного інвестування та поглиблення міжнародного досвіду Кооперативного Союзу Австрії ім. Шульце-Делітцша (Konsum) в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення поставленої мети виникає потреба у дослідженні ланцюга таких завдань:

- визначення пріоритетів іноземного інвестування, які б забезпечили найбільш високий рівень його ефективності в економічній діяльності кооперативного сектору;
- розробка науково-обґрунтованого для практичного використання механізму залучення іноземних інвестицій за рахунок співпраці з Австрійським кооперативним Союзом (Konsum);
- аналіз зарубіжного досвіду кооперативних підприємств та організацій Австрії щодо налагодження економічних зв'язків, побудованих на основі інвестиційної діяльності кооперативного сектору.